

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Balanceren tussen publiek en politiek: de competenties van de cultureel ondernemende professional en processen van burgerschapsvorming

Heshmat Manesh, M.R.

Citation

Heshmat Manesh, M. R. (2022, September 28). *Balanceren tussen publiek en politiek: de competenties van de cultureel ondernemende professional en processen van burgerschapsvorming*. Uitgeverij SWP, Amsterdam. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3484884>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3484884>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Literatuur

- Abbink, R. Bisschop, F. Rauws, R. (2018). *Samen, maar toch gescheiden. Een onderzoek naar etnische segregatie in Nederland*. Utrecht: Faculteit Sociale Geografie.
- Akaïouar, S. (2020). *Diversiteit en inclusie: een illusie? Een corpusanalyse naar intenties rondom diversiteit en inclusie in vacatureteksten*. <https://studenttheses.uu.nl/handle/20.500.12932/37259>
- Anderson, B. (2006). *Imagined Communities – Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Arendt, H. (1958). *The Human Condition*. Chicago, The University of Chicago Press.
- Arendt, H. (1972). *Crises of the Republic: Lying in Politics Civil Disobedience On Violence, Thoughts on Politics and Revolution*. Boston: Houghton Mifflin.
- Arendt, H. (1981). *The Life of the Mind*. Boston: Mariner Books.
- Arendt, H. (1982). *Oordelen, lezingen over Kants Politieke Filosofie*. Amsterdam: Krisis/Parrèsia.
- Arendt, H. (2004). *The Origins of Totalitarianism*. New York: Schocken Books.
- Arendt, H. (2016). *Eichmann in Jeruzalem. De banaliteit van het kwaad*. Amsterdam: Olympus.
- Arendt, H. (2020). *Verantwoordelijkheid en oordeel*. Rotterdam: Lemniscaat.

- Arbonés Aran, N. (2015). *Capturing the Imaginary: Students and Other Tribes in Amsterdam*. Amsterdam: <https://dare.uva.nl/search?identifier=f7939c9c-86c2-46ab-a62d-23de2d25db4a>
- Asen, R. (2004). A discourse theory of citizenship. *Quarterly Journal of Speech*, volume 90, no. 2, 189-211.
- Aydoun, A. (2001). *Musique du Maroc*. Casablanca: Broché.
- Baarda, B. Bakker, E. Fischer, T. Julsing, M. Kostelijk, E. Velden, van der T. (2012). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Noordhoff.
- Baart, A. (2011). *Een theorie van de presentie*. Den Haag: Boom.
- Bakker, H. Kasem, I. Kho, M. Kumcu, A. Pröpper, H. (2006). *Huis voor de Culturele Dialoog*. Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.
- Bakker, N. Dekker, R. Janssens, A. (2006). *Tot burgerschap en Deugd. Volksoopvoeding in de negentiende eeuw*. Hilversum: Verloren.
- Bantas, H. (2010). *Jurgen Habermas and Deliberative Democracy*. E-book: Smashwords Edition.
- Barnes, R. Auburn, T. Lea, S. (2004). Citizenship in practice. *British Journal of Social Psychology*, no. 43, 187-206.
- Bauman, Z. (2012). *Vloeibare tijden. Leven in een eeuw van onzekerheid*. Zoetermeer: Klement.
- Bauman, Z. (1991). *Intimations of Postmodernity*. England: Taylor & Francis.
- Beck, U. Giddens, A. Lash, S. (2007). *Reflexive modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern social order*. Cambridge: Polity Press.
- Bellamy, R. (2008). *Citizenship, A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Berg, I. Kalleberg, A. L. (2001). *Evolving structures and processes*. New York: Kluwer Academic/Plenum.

- Berger, M. Fennema, M. Heelsom, van, A. Tillie, J. Wolff, R. (2001). *Politieke participatie van etnische minderheden in vier steden*. Amsterdam: IMES Universiteit van Amsterdam.
- Bergh, van den, A. (2012). *Dwarsliggers. Verhalen uit de sociaal-artistieke praktijk*. Brussel: Dēmos VZW.
- Berkers, F. Henrichs, H. (2001). *Kunst en Cultuur. In: Werken aan openheid en samenleving. Een verkenning van culturele en maatschappelijke vorming*. Rotterdam: Elsevier.
- Bersselaar, van den, V. (2003). *Wetenschapsfilosofie in veelvoud. Fundamenten voor onderzoek en professioneel handelen*. Bussum: Coutinho.
- Bersselaar, van den, V. (2009). *Bestaansethiek. Normatieve professionalisering en de ethiek van identiteits-, levens- en zingevingsvragen*. Amsterdam: SWP.
- Beus, De. J. (1998). *Visie op migrantenpolitiek in Nederland. De cultus van vermijding*. Utrecht: Forum, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling.
- Bisschop, de, A. (2009). *Community arts als discursieve constructie*. Gent: Universiteit Gent.
- Blom, S. Gugten, van der, M. Dieters, M. (2010). *Programma-evaluatie Koers Nieuw-West, Sociaal-economisch kopprogramma voor de Westelijke Tuinsteden in Amsterdam*. Amsterdam: DSP.
- Boal. A. (1979). *Theatre of the Oppressed*. New York: Theatre Communications Group.
- Boeije, H. Bleijenbergh, I. (2019). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen*. Amsterdam: Boom.
- Bos, E. (2015). *Subsidies voor deelname aan kunst en cultuur van grote sociale waarde*. <http://www.socialevraagstukken.nl/site/2015/09/01/subsidies-voor-deelname-aan-kunst-en-cultuur-van-grote-sociale-waarde/>
- Bouanni, A. (2016). *An introduction to popular Moroccan poetry. In: Souffles-Anfas, a critical anthology from the Moroccan journal of culture and politics*. California: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Bourdieu, P. (2000). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.
- Brink, van den, G. (2004). *Schets van een beschavingsoffensief. Over normen, normaliteit en normalisatie in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Brink, van den, G. (2006). *Culturele Contrasten. Het verhaal van de migranten in Rotterdam*. Amsterdam: Bakker.
- Bruyne, de, P. (2009). *Een stoet van kleur en klanken: de muziek van Luc Mishalle & Co*. Gent: Academia Press.
- Buikema, R. Meijer, M. (2004). *Kunsten in beweging 1980-2000. Cultuur en migratie in Nederland*, Den Haag: Sdu-uitgevers.
- Bulmer, M. Rees, A. (1996). *Citizenship Today: The contemporary relevance of T.H. Marshall*. London: UCL Press.
- Çankaya, S. (2020). *Mijn ontelbare identiteiten*. Amsterdam: De Bezige Bij.
- Carpentier, N. and Cammaerts, B. (2008). Hegemony, democracy, agonism and journalism: an interview with Chantal Mouffe. *LSE Research Online*. pp. 1-14. <http://eprints.lse.uk/3020/>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018). *Trends in Nederland*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2018/26/trends-in-nederland-2018>
- Cliteur, P. B. (2002). *Moderne Papoea's. Dilemma's van een multiculturele samenleving*. Amsterdam: De Arbeiderspers.
- Cobussen, E. Rooij, van, S. (2007). *Het Rapport Commissie Cultuurbereik. Van stolling naar stroming*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Coghlan, D. McAuliffe, E. (2003). *Changing Healthcare Organisations*. Dublin: Blackball.
- Collard, P. (2016). *Cultuureducatie in Amsterdam. Samenhang, kwaliteit en terughoudendheid*. Amsterdam: Bureau Creativity, Culture and Education.
- Cottaar, A. Bouras, N. Laouikili, F. (2009). *Marokkanen in Nederland. De pioniers vertellen*. Amsterdam: Meulenhoff.

- Crul, M. Schneider, J. Lelie, F. (2013). *Superdiversiteit. Een nieuwe visie op integratie*. Amsterdam Vrij University Press.
- Dam, van, P. (2011). *Staat van verzuiling. Over een Nederlandse mythe*. Amsterdam: Wereldbibliotheek.
- Delanty, G. (2002). Two Conceptions of Cultural Citizenship: A Review of Recent Literature on Culture and Citizenship. *The Global Review of Ethnopolitics*, volume 1, no. 3, 60-66.
- Dennett, C. D. (1991). *Consciousness Explained*. Londen: Penguin.
- Derrida, J. (1978). *Writing and Difference*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Donker, J. (2007). *Goede bedoelingen genoeg, Jongerenbeleid, (brede) talentontwikkeling en urban arts in Amsterdam*. Amsterdam: Stichting Los.
- Donkers, G. (2007). *Veranderkundige modellen*. Soest: Nelissen.
- Dörhöfer, S. Minnig, C. Pekruhl, U. Prud'homme van Reine, P. (2011). Contrasting the Footloose Company: Social Capital, Organizational Fields and Culture. *Journal European Planning Studies*, volume 19, no. 11, 1951-1972.
- Doymaz, N. (2001). *De naamsbekendheid van TURKEY NOW!* Amsterdam: Kulsan.
- Durkheim, E. (1984). *The Division of Labour in Society*. London: Macmillan.
- Duyvendak, J.W. (1997). *Het belang van derden. Over opbouwwerk, sociale cohesie en multiculturaliteit*. Den Haag: Gradus Hendriks-stichting.
- Duyvendak, J.W. Hurenkamp, M. (2004). *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*. Amsterdam: Van Genneep.
- Duyvendak, J. W. Tonkens, T. (2018). De beloften van nabijheid en de verhuiselijking van de zorg. IN: *De verhuizing van de verzorgingsstaat. Hoe de overheid nabij komt*. Bredewold, F. Kampen, T. Verplanke, L. Amsterdam: Van Genneep.
- Dzur, A. (2008). *Democratic Professionalism: Citizen Participation and the Reconstruction of Professional Ethics, Identity and Practice*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.

- Ende, van den, T, Kunneman, H. (2008). Normatieve professionaliteit en normatieve professionalisering. Een pleidooi voor conceptuele verdieping. In: *Goed werk. Verkenningen van normatieve professionalisering*. Jacobs, G. Meij, R. Tenwolde, H. Zomer, Y. Amsterdam: SWP.
- Etzioni, A. (1993). *The Spirit of Community, Rights, Responsibilities and the Communitarian Agenda*. New York: Crown.
- Faulks, K. (2000). *Citizenship*. London: Routledge.
- Fishkin, S. J. Laslett, P. (2003). *Debating Deliberative Democracy*. Oxford: Blackwell.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-study Research. *Qualitative Inquiry*, volume 12, no. 2, 219-245.
- Foucault, M. (1971). *De orde van het spreken*. Amsterdam: Boom.
- Foucault, M. (1995). *Breekbare vrijheid. Een interview met Michel Foucault: De ethiek van de zorg voor zichzelf als vrijheidspraktijk*. Amsterdam: Parrésia/Boom.
- Foucault, M. (2018). *Discipline, toezicht en straf: de geboorte van de gevangenis*. Groningen: Historische Uitgeverij.
- Freidson, E. (2001). *Professionalism. The Third Logic*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Freire, P. (1972a). *Cultural Action for Freedom*. Harmondsworth: Penguin.
- Freire, P. (1972b). *Pedagogie van de onderdrukten*. Baarn: Anthos.
- Gaalen, van, R. Vos, de, A. (2011). *Sociaaleconomische positie van ouders en kinderen naar herkomst*. Bevolkingstrends, 3e kwartaal. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Gadamer, H. G. (2014). *Waarheid en methode. Hoofddlijnen van een filosofische hermeneutiek*. Nijmegen: Vantilt.
- Gauntlett, D. (2008). *Media, Gender and Identity. An introduction*. London: Routledge.

- Gazzah, M. (2005). Maroc-Hop Music and Youth Identities. *Journal ISIM Review*, volume 6. 6-7.
- Gazzah, M. (2008). *Rhythms and Rhymes of Life, Music and identification processes of Dutch-Moroccan youth*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Gellner, E. (1994). *Naties en Nationalisme*. Amsterdam: Wereldbibliotheek.
- Ghorashi, H. (2006). *Paradoxen van culturele erkenning. Management van Diversiteit in Nieuw Nederland*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.
- Giddens, A. (1994). *Beyond Left and Right: The Future of Radical Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giddens, A. (2008). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (2014). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press.
- Gillberg, D. Berglund, Y, Brembeck, H, Stenbäck, O. (2012). *Urban Cultures as a field of knowledge and learning*. Göteborg: Göteborg City Museum.
- Gintsburg, S. (2014). *Formulaicity in Jbala poetry*. Tilburg: Tilburg University.
- Gölpinar, Ö. (2016). Niet meer zonder jou. Een pleidooi voor een kunstensector die ruimte maakt voor verschil. Online tijdschrift *Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst*. 2-10. <https://docplayer.nl/40575274-Niet-meer-zonder-jou-een-pleidooi-voor-een-kunstensector-die-ruimte-maakt-voor-verschil.html>
- Gowricharn, R. (2000). *Thuis zijn in de kunst*. Utrecht: Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling, Forum.
- Gowricharn, R. Postma, D. W. Trienekens, S. (2012). *Geleefde burgerschap, van eenheidsdwang naar ruimte voor verschil en vitaliteit*. Amsterdam: SWP.
- Gramsci, A. (2019). *Alle mensen zijn intellectuelen. Notities uit de gevangenis*. Nijmegen: Vantilt.

- Groeneveld, M. Ruiter, de, S. Bosveld, W. (2010). *Kunst en Cultuurmonitor*. Amsterdam: Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, Kunst en Cultuur.
- Gül, L. (2021). *Ik ga leven*. Amsterdam: Prometheus.
- Hagoort, G. (1992). *Cultureel ondernemerschap. Een inleiding in kunstmanagement*. Culemborg: Phaedon.
- Hagoort, G. (2006). De artistieke opdracht van commercialiteit. Strategisch Artistiek Calculeren voor een solide inkomen, *Boekman*, nr. 68, 16-24.
- Hagoort, G. (2007). *Cultureel ondernemerschap. Over het onderzoek naar de vrijheid van kunst maken en de vrijheid van ondernemen*. Utrecht: Universiteit Utrecht en de Hogeschool voor de kunsten.
- Hagoort, G. (2012). *Op zoek naar toegepaste definitie van ondernemerschap bij CMV-werkveld*. Lezing bij conferentie van HvA-CMV, Amsterdam.
- Hall, S. (1991). *Het minimale zelf en andere opstellen*. Amsterdam: SUA.
- Harari, Y. N. (2015). *Sapiens A Brief History of Humankind*. New York: Anchor Books.
- Have, ten, T.T. (1966). *Vorming. Handboek voor sociaal-cultureel vormingswerk met volwassenen*. De maatschappij tot nut van 't algemeen: Groningen: J. B. Wolters.
- Hermes, J. (2005). *Rereading popular culture*. Malden: Blackwell.
- Hermes, J. (2006). Hidden Debates: Rethinking the Relationship Between Popular Culture and the Public Sphere. *Journal Javnost / the public*, vol. 13, no. 4, 27-44.
- Hermes, J. Dahlgren, P. (2011). Cultural studies and citizenship. *European Journal of Cultural Studies*, volume 9, no. 3, 259-265.
- Heshmat Manesh, S. (2006). Vriendschap in vreemde oorden. *Eutopia*, nr. 14, 61-65.
- Heshmat Manesh, S. (2009). *Mijn wereld in Amsterdam*. Amsterdam: SWP.

- Heshmat Manesh, S. (2012). Cultureel burgerschap. *Eutopia*, nr. 30, 151-157.
- Heshmat Manesh, S. (2017). Hedendaags cultureel burgerschap. *De helling*, nr. 3, 38-43.
- Heshmat Manesh, S. (2018). Lusten en Lasten van het 'thuisgevoel'. Amsterdam: Online tijdschrift *Eutopia*.
- Hobsbawm, E. J. (1994). *Natie en nationalisme sedert 1780. Streven, mythe en werkelijkheid*. Amsterdam: Jan Mets.
- Hogenstijn, M. (2016). *Sociaal ondernemerschap: een inleiding voor onderzoek en onderwijs*. Amsterdam: HvA, Lab Social Entrepreneurship – Programma Entrepreneurship.
- Houten, van, D. (2006). *Professionalisering en Arbeidsdeling*. Utrecht: Universiteit van Utrecht.
- Hoving, I. Dibbits, H. en Schrover, M. (2005). *Veranderingen van het alledaagse 1950-2000. Cultuur en migratie in Nederland*. Den Haag: Sdu-uitgevers.
- Huijnk, W. Dagevos, J. Gijsberts, M. Andriessen, I. (2015). *Werelden van verschil. Over de sociaal-culturele afstand en positie van migrantengroepen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hurenkamp, M. Duyendak, J. W. (2008). De zware plicht van de lichte gemeenschap. *Krisis*, 28, nr.1, 1-14.
- Huyse, L. (2003). *Over politiek*. Leuven: Van Halewyck.
- IJdens, T. Hoorn, van, M. Broek, van den, A. Hemstra, T. (2010). *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2010. Bijdrage over kennis en beleid*. Utrecht: Fonds voor Cultuurparticipatie.
<https://adoc.pub/jaarboek-actieve-cultuurparticipatie-2010.html>
- IJdens, T. Hoorn, van, M. Broek, van den, A. Rensen, van, C. (2011). *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2011. Participanten, projecten en beleid*. Utrecht: Fonds voor Cultuurparticipatie.
<https://adoc.pub/participanten-projecten-en-beleid.html>

- IJdens, T. Hoorn, van, M. Broek, van den, A. Rensen, van, C. (2014). *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2013 Koers kiezen onder wisselende omstandigheden*. Utrecht: Fonds voor Cultuurparticipatie.
https://issuu.com/lkca/docs/bl_2013_jaarboek_actieve_cultuurpar
- Incirci, T. (1985). *Turkse Muziek*. Den Haag: Koninklijke Bibliotheek.
- Isin, E. F. Turner, B. S. (2002). *Handbook of Citizenship Studies*. London: Sage.
- Janssen, S. (2005). *Het soortelijk gewicht van kunst in een open samenleving. De classificatie van cultuuruitingen in Nederland en andere Westerse landen na 1950*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Jonge, de, E. (2020). De verworvenheden en uitdagingen van het social werk in de 21e eeuw. In: *De brede van het sociaal werk. Grondslagen, methoden en praktijken*. Spiers, M. Sprinkhuizen, A. Sholte, M. Hoijtk, M. Jonge, de E. Doorn, van, L. Bussum: Coutinho.
- Kapchan, D. (2007). *Traveling Spirit Masters: Moroccan Gnawa Trance and Music in the Global Marketplace*. Middletown: Wesleyan University Press.
- Keinemans, S. (2020). *Sociale integratie als wijkend perspectief. Pleidooi voor een atonale benadering van de sociale professie*. Heerlen: Zuyd Hogeschool.
- Klamer, A. (2002). Accounting for social and cultural values. *De Economist*, volume 150, no. 4, 453–473.
- Klamer, A. (2003). De waardering van cultureel erfgoed: commerciële uitbating van musea. *Museumpeil*, nr. 20, 4-6.
- Klamer, A. (2011a). Cultural entrepreneurship. *The Review of Austrian Economics*, vol. 24, 141-156.
- Klamer, A. (2011b). Kunstenaars als culturele ondernemers. In: *De kunstenaar, een ondernemer?* Amsterdam: Lannoo.
- Klamer, A. (2016). *Doing the right thing. A value based economy*. Hilversum: SEC.

- Komen, M. Schram, K. (2005). *Etniciteit en uitgaan*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Kooijmans, M. (2009). *Battle zonder knokken. Talentcoaching van risicjongeren*. Amsterdam: SWP.
- Kotzia, R. Lee, C. (2005). *Shall We Dance*.
<https://www.mcgill.ca/newsroom/channels/news/shall-we-dance-17607>.
- Kremer, M. (2016). *Een verbindende verzorgingsstaat. Over burgerschap, zorg en (super)diversiteit*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Kunneman, H. (2014). *Kleine waarden en grote waarden. Normatieve professionalisering als politiek perspectief*. Amsterdam: SWP.
- Kunneman, H. (2019). Het belang van normatieve professionalisering. Humanisme, humanistiek en politiek. *Tijdschrift voor filosofie* nr. 81, 181-313.
- Kuhn, S. T. (2012). *The Structure of Scientific Revolutions. 50th anniversary*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kuiper, G. (2011). *De Imagineer. Ontwerp beleving met betekenis*. Bussum: Coutinho.
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Laclau, E. Mouffe, C. (2014). *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. Londen/New York: Verso Books.
- Leijnse, E. Kempen, van, M. (1998). *Tussenfiguren: schrijvers tussen de culturen*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Levitas, R. (1996). The Concept of Social Exclusion and the new 'Durkheimian' Hegemony. *Critical Social Policy*, volume 16, 15-20.
- Lister, M. Pia, M. (2008). *Citizenship in Contemporary Europe*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Lucassen J. Penninx, R. (1994). *Nieuwkomers, nakomelingen, Nederlanders. Immigranten in Nederland 1550-1993*. Amsterdam: Het Spinhuis.

- Marshall, T.H. (1950). *Citizenship and social class and other essays*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marx, K. (2019). *Het joodse vraagstuk*. Amsterdam: Letteren en Kunst.
- Matarasso, F. (1997). *Use or Ornament? The social impact of participation in the arts*. England: Comedia.
- Matthys, M. (2010). *Doorzetters. Een onderzoek naar de betekenis van arbeidersafkomst voor de levensloop en loopbaan van universitair afgestudeerden*. Amsterdam: Aksant.
- McAdam, D. (1982). *Political Process and the Development of Black Insurgency, 1930–1970*. Chicago: University of Chicago Press.
- McAdam, D, McCarthy, D. J. Zald. N. M (1996). *Comparative perspectives on social movements: political opportunities, mobilizing structures, and cultural framings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meijers, E. (2016). Critique Of Heaven And Earth Equality ~ Religion And Political Emancipation According To Karl Marx. Online The Magazine: *Rozenberg Quarterly*: <https://rozenbergquarterly.com/critique-of-heaven-and-earth-equality-religion-and-political-emancipation-according-to-karl-marx/>
- Meissner, F. Vertovec, S. (2015). Comparing super-diversity, *Ethnic and Racial Studies*, volume 38, no. 4, 541-555.
- Merli, P. (2002). Evaluating the social impact of participation in arts activities. A critical review of Francois Matarasso "Use or Ornament?". *International Journal of Cultural Policy*, volume 8, no. 1, 107-118.
- Meurs, P. Broeders, D. Driouchi, F. Kremer, M. Schrijvers, E. en Slegers, F. (2007). *Identificatie met Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University press.
- Metz, J. (2014). Heeft talentontwikkeling betekenis voor eigen kracht? (Dis)continuïteit in beleid. *Jeugdbeleid*, vol. 8, nr. 3-4, 79-85.
- Michielse, H.C.M. (1989). *Welzijn & discipline. Van tuchthuis tot psychotherapie*. Amsterdam: Boom.
- Mill, J. S. (1998). *On Liberty and Other Essays*. Oxford: Oxford University Press.

- Miller, F.F, Vandome, A.F, McBrewster, J. (2010). *Middle Eastern music*. USA: Alphascript.
- Mooij, de, M. Bloemendal, C. Dieleman, D. (2018). *Jaarrapport Integratie 2018*. Den Haag: CBS. <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2018/47/jaarrapport-integratie-2018>
- Mönnink, de, H. (2016). *De gereedschapskist van de sociaal werker. Multi-methodisch Sociaal Werk (MMSW)*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Mönnink, de, H. (2017). *Verlieskunde. Methodisch kompas voor de beroepspraktijk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Muddyman, D. Morgan, A. Lavoie, M. (2006). *The rough guide to World Music, Africa and Middle East*. London: Rough Guides.
- Mouffe, C. (1999). Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism? *Social Research*, Nr. 66(3), 745–758.
- Mouffe, C. (2007-a). Art as an Agonistic Intervention in Public Space. *Art and Democracy - Art as a Public Issue*, essay, January 1, pp.1-7. http://digitalcraft.wdka.nl/images/8/86/Art_and_Democracy_-_Chantal_Mouffe.pdf
- Mouffe, C. (2007-b). Artistic Activism and Agonistic Spaces. *Art&Research. A journal of ideas, Context and Methods*. Volume 1. No. 2, Summer, pp. 1-5. https://chisineu.files.wordpress.com/2012/07/biblioteca_mouffe_artistic-activism.pdf
- Mouffe, C. (2008). *Over het politieke*. Utrecht en Antwerpen: Klement/Pelckmans.
- Mouffe, C. (2013). *Agonistics*. Londen: Verso.
- Mühleis, V. (2011). Gelijkheid in de kunst. Online tijdschrift *Rekto Verso*, nr. 45. <http://ec2-18-197-1-103.eu-central-1.compute.amazonaws.com/artikel/gelijkheid-de-kunst>
- Nauta, L. (2000). *Onbehagen in de filosofie*. Amsterdam: Van Gennep.
- Negt, O. (1975). *Sociologische verbeeldingskracht en exemplarisch leren*. Groningen: Tjeenk Willink.

- Negt, O. (1993). *Cultuur als akkerbouw der zinnen: opstellen over cultuur, arbeid en leren*. Hilversum: de Meerval.
- Oliver, K. (2001). *Witnessing. Beyond Recognition*. Minneapolis University Of Minnesota Press.
- Parekh, B. (2005). *Rethinking Multiculturalism. Cultural Diversity and Political Theory*. London: Macmillan.
- Payne, M. (2020). *Modern Social Work Theory*. London: Macmillan Education.
- Pelt, van, M. Roose, R. Hoijsink, M. Spierts, M. Verharen, L. (2020). *Professionalisering van sociaal werk. Theorie, praktijk en debat in Nederland en Vlaanderen*. Bussum: Coutinho.
- Pelt, van, M. Spierts, M. (2019). Vlaanderen: een inspiratiebron voor Nederlands sociaal werk. Online tijdschrift *Sociale Vraagstukken*: <https://www.socialevraagstukken.nl/vlaanderen-een-inspiratiebron-voor-nederlands-sociaal-werk/>
- Penninx, R. (1988). *Minderheidsvorming en emancipatie. Balans van kennisverwerving ten aanzien van immigranten en woonwagengebwoners 1967-1986*. Alphen aan den Rijn: Samson.
- Peter, J. D. (2001). Witnessing. Digitaal tijdschrift: *Media, Culture & Society*, nr 23. (pp.707-723)
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/016344301023006002>
- Pinxten, R. (2003). *Artistieke samenleving. De invloed van kunst op de democratie*. Antwerpen: Houtekiet.
- Pots, R. (2006). *Cultuur, koningen en democraten. Overheid & cultuur in Nederland*. Nijmegen: SUN.
- Prins, B. (2010). *Vreemdelingenverkeer. Samen leven en laten leven*. Den Haag: De Haagse Hogeschool.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

- Putnam, R. D. (2007). E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, volume 30, no. 2, 137-174.
- Rancière, J. (1999). *Disagreement: politics and philosophy*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Rancière, J. (2003). De esthetische revolutie en haar consequenties. Scenario's van autonomie en heteronomie. *De Witte Raaf*, nr. 105.
- Rancière, J. (2005). De politiek van de esthetiek. *Etcetera*. Jaargang 23, nr. 95, 16-22.
- Rancière, J. (2007). *Het esthetische denken*. Amsterdam: Valiz.
- Rancière, J. (2009). *The emancipated spectator*. London: Verso.
- Rancière, J. (2014). *The politics of aesthetics*. London: Bloomsbury Academic.
- Rancière, J. (2015). *De geëmancipeerde toeschouwer*. Amsterdam: Octavo.
- Rappaport, J. (1995). Empowerment meets narrative: listening to stories and creating settings. *American Journal of Community Psychology*, volume, 23, no. 5, 795–807.
- Rawls, J. (1999). *Een theorie van rechtvaardigheid*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Regt, A. (1984). *Arbeidersgezinnen en beschavingsarbeid*. Amsterdam: Boom.
- Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur. (2012). *Cultuurplanadvies 2013-2016*.
- Rosmalen, van, B. (2016). *Muzische Professionalisering. Publieke waarden in professioneel handelen*. Utrecht: IJzer.
- Sandel, M. (2009). *Justice: What's the right thing to do?* New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Saraber, L. (2003). *Kiezen of delen*. Rotterdam: stichting Phoenix en de Boekmanstichting.
- Saris, J. Brouwer, J. Ketelaars, S. Metze, T. Dommelen, van, S. Bommel, van, A. Lans, van der, J. (2011). *De Kracht van Cultuur. Effectieve cultuur-impulsen in de wijk*. Den Haag: Nicis Institute en stichting Cultuurimpuls.

- Saunders, M. Lewis P. Thornhill, A. (2016). *Methoden en technieken van onderzoek*. Amsterdam: Pearson Education.
- Saward, M. (2006). Rawls and deliberative democracy. Ch. 5 in: Maurizio Passerin d'Entrèves. *Democracy as Public Deliberation*. New York: Routledge.
- Schein, E.H. (1996). Kurt Lewin's Change Theory in the Field and in the Classroom: Notes Toward a Model of Managed Learning. *Systems Practice*, Vol. 9, No. 1, 27-47.
- Schein, E.H. Schneier, I. Bakker, C.H (1961). *Coercive Persuasion: A Socio-Psychological Analysis of the "Brainwashing" of American Civilian Prisoners by the Chinese Communists*. New York: Norton.
- Schnabel, P. (2000). *De multiculturele illusie. Een pleidooi voor aanpassing en assimilatie*. Utrecht: FORUM.
- Schön, D. A. (2006). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. Abingdon: Ashgate.
- Schrijver, de, R. Dillemans, R. (1986). *Wegwijs cultuur*. Leuven: Davidsfonds.
- Schuyler, P.D. (1979). Rwais and Ahwash: Opposing Tendencies in Moroccan Berber Music and Society. *The World of Music*, volume 21, no. 1, 65-80.
- Schuyt, K. (2006). *Steunberen van de samenleving*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Sennett, R. (2009). *The Craftsman*. London: Penguin.
- Smaling, A. (2003). Inductive, analogical, and communicative generalization. *International Journal of Qualitative Methods*, vol. 2, no 1, 1-31.
- Smaling, A. (2009). Generaliseerbaarheid in kwalitatief onderzoek. *KWALON*, jaargang 14, nr. 3, 5-12.
- Smaling, A. (2014). Steekproeven voor generalisatie. *KWALON*, jaargang 19, nr. 1, 6-13.
- Smith, A. D. (1991). *National identity*. London: Penguin.

- Smithuijsen, C. Hemel, van, A. Nuchelmans, A. (2007). *Cultuurbeleid in Nederland*. Amsterdam: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Boekmanstichting. Sociaal Economische Raad. (2000). De winst van waarden. <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2000/maatschappelijk-ondernemen.pdf>
- Sociaal Economische Raad. (2000). *Kansen geven, kansen nemen. Bevordering arbeidsdeelname etnisch minderheden*. <https://www.bibliotheek.nl/catalogus/titel.194933598.html/kansen-geven--kansen-nemen/>
- Steen, van, A. (2014). *De sociaal-artistieke methodiek. Een etnografische studie naar repetitieprocessen van sociaal-artistieke praktijken*. Gent: Universiteit Gent.
- Spierts, M. Pelt, van, M. Rest, van, E. Verweij, S. (2017). *Visie en vakbekwaamheid maken het verschil*. Utrecht: Movisie.
- Spierts, M. Sprinkhuizen, A. Scholte, M. Hoijtink, M. Jonge, de, E. Doorn, van, L. (2020). *De brede basis van het sociaal werk. Grondslagen, methoden en praktijken*. Bussum: Coutinho.
- Stevenson, N. (2001). *Culture & Citizenship*. London: Sage.
- Stevenson, N. (2003). *Cultural Citizenship. Cosmopolitan Question*. Maidenhead: Open University Press.
- Stevenson, N. (2011). *Education and Cultural Citizenship*. London: Sage.
- Spierts, M. (2014). *De stille krachten van de verzorgingsstaat. Geschiedenis en toekomst van sociaal-culturele professionals*. Amsterdam: Van Gennep.
- Stivers, E. Wheelan, S. (1986). *The Lewin Legacy. Field Theory in Current Practice*. Heidelberg: Springer.
- Swanborn, P. G. (2013). *Case studies: wat, wanneer en hoe?* Amsterdam: Boom Lemma.
- Taner, G. (2011). *Amsterdam kunst- en cultuurstad van wereldklasse*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
- Trienekens, S. (2007, herdrukt). *Urban Paradoxes: Lived citizenship and the location of diversity in the arts*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.

- Trienekens, S. (2020). *Participatieve kunst. Gewoon kunst in moeilijke omstandigheden*. Rotterdam: V2_Lab for the Unstable Media.
- Trienekens, S. (2021). Publiek ter discussie, discussie over publiek. Amsterdam: *Boekman*, nr. 129, 32-37.
- Tonkens, E. (2008). *Mondige Burgers, getemde professionals. Marktwerving en professionaliteit in de publieke sector*. Amsterdam: Van Gennep.
- Top, B. (2008). *Het geheim van de diversiteit*. Amsterdam: Netwerk CS. https://www.mediamatic.net/image/2017/2/21/het_geheim_van_de_diversiteit_bart_top-797894492.pdf
- Turner, B.S. (2000). *Citizenship and social theory*. London: Sage.
- Valk, van der, I. (1996). *Van migratie naar burgerschap. Twintig jaar Komitee Marokkaanse Arbeiders in Nederland*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Venema, B. Bakker, J. (2004). A permissive zone for prostitution in the middle Atlas of Morocco 1. *Ethnology*, vol. 43, no. 1, 51-64.
- Versloot, B. Kleistra, Y. (2016). *Inventarisatie voorwaarden effectieve buitenschoolse cultuureducatie*. Amsterdam: Hogeschool InHolland.
- Vogel, J. (2005). *Nabije vreemden. Een eeuw wonen en samenwonen. Cultuur en migratie in Nederland*. Den Haag: Sdu-uitgevers.
- Waal, de, V. (1998). *Diversiteit in samenhang*. Utrecht: Landelijk Opleidingsoverleg CMV, werkgroep, Toekomstverkenning Culturele en Maatschappelijke Vorming. Utrecht: Hogeschool van Utrecht.
- Wagner, A. (2004). Redefining citizenship for the 21st century: from the National Welfare State to the UN Global Compact. *International Journal of Social Welfare*, vol. 1, no. 13, 278-286.
- Weber, M. (2012). *De protestantse ethiek en de geest van het kapitalisme*. Amsterdam: Boom.
- White, M. Wijaya, M. Kingsley White, M. Epston, D. (1990). *Narrative Means to Therapeutic Ends*. New York and London: Norton.

- Willems, W. (2004). *De kunst van het overleven. Levensverhalen uit de twintigste eeuw. Cultuur en migratie in Nederland*. Den Haag: Sdu-uitgevers.
- Wilterdink, N. (1998). Mondialisering, migratie en multiculturaliteit. In: *Multiculturalisme*, C.H.M. Geuijen. Utrecht: Lemma.
- Wilterdink, N. (2000). *In deze verwarrende tijd. Een terugblik en vooruitblik op de postmoderniteit*. Amsterdam: Vossiuspers AUP.
- Wilterdink, N. Heerikhuizen, B. (2013). *Samenlevingen. Een verkenning van het terrein van de sociologie*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Wimmer, M. (2002). *How to Make Peninsulas out of Islands? An Evaluation on Cultural Education in Amsterdam for the City of Amsterdam 2002*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
- Womack, B. (2012). John Stuart Mill, Karl Marx, and Modern Citizenship. *Journal of Cambridge Studies*, vol. 7, no. 4, 1-17.
- Yin, R.K. (2014). *Case Study Research, Design and Methods*. London: Sage.
- Zacka, B. (2017). *When the State Meets the Street. Public Service and Moral Agency*. Cambridge: Harvard University Press.
- Zoonen, van, L. (2002). *Media, cultuur & burgerschap: een inleiding*. Amsterdam: Aksant.
- Zwart, M. (2006). *Jongeren leven in Amsterdam-West. Aanzet tot duurzame ontwikkeling 2006 – 2015*. Amsterdam: Bureau Parkstad.

Deskresearch voor casestudie

Het verzamelen van diverse data: notitieboek, notulen en e-mails en voorbereidingsgesprekken voor mogelijke vooraanvragen.

Over Kulsan

Kulsans jaarverslagen, gestructureerde observatierapporten, enquête-onderzoek, beoordelingen en aanvragen

Kulsan. (2007 en 2008). Persverslag Turkey Now!

Kulsan. (2008). Beleidsvisie van Kulsan.

Kulsan. (2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019). Jaarverslagen.

Heshmat Manesh, S. (2015, 2016, 2017). Gestructureerde observatierapporten over Kulsan.

Heshmat Manesh, S. (2014, 2015, 2016, 2017). Enquêteonderzoek over Kulsan.

Kulsan. (2015). Amsterdamse Kunstraad, tussentijdse evaluatie.

Kulsan (2010). Aanvragen en advies van Raad voor Cultuur.

Interviews

Adnan Dalkiran. (2104, 2015, 2016, 2017). Directeur Kulsan.

Clayde Menso. (2015). Voormalig directeur Amsterdam Fonds voor de Kunst.

Emiel Barendsen. (2015). Programmadirecteur Tropentheater.
Sezin Ayranci. (2015). Coördinator van jongerenafdeling Kulsan.
Selim Dogru. (2015). Componist.
Suze De Langeve. (2015). Coördinator van jongerenafdeling Kulsan.
Veronica Divendal. (2014, 2015, 2016, 2017). Directeur Kulsan.

Over Marmoucha

Marmoucha's jaarverslagen, gestructureerde observatierapporten en enquêteonderzoek, beoordelingen en aanvragen
Marmoucha. (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020).
Jaarverslagen.

Heshmat Manesh, S. (2014, 2015, 2016, 2017, 2018). Gestructureerde observatierapporten over Marmoucha.
Heshmat Manesh, S. (2015, 2016, 2017, 2018). Enquêteonderzoek over Marmoucha.

Marmoucha. (2017). Aanvragen bij particuliere fondsen.
Marmoucha. (2020). Aanvraag bij de Kunstraad van Amsterdam.

Amsterdams Fonds voor de Kunst. (2017). AFK toekenning van subsidie-aanvraag voor 2017-2020. <https://www.amsterdamsfondsvoordekunst.nl/toekenningen/toekenningen-vierjarige-subsidies/stichting-marmoucha/>

Interviews

Akil Lamdahhi. (2017). Muzikant.
Dris Bouras. (2017). Literatuur gestudeerd, afkomstig uit het Rif-gebied en bezoekt concerten van Marmoucha.
Fatiha El Garreh. (2012). Medewerkster van Marmoucha.
Karim El Guennouni. (2017). Acteur en regisseur.
Laurentine Pels Rijcken. (2016, 2017). Operationeel directeur Paradiso.
Saïd Salhi. (2012, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018). Directeur Marmoucha.
Simone Meijer. (2017). Muziekadviseur en medewerkster Amsterdam Fonds voor de Kunst.
Rabih Khelifi. (2017). Percussionist en actief bij Marmoucha.
Touria Meliani. (2017). Toenmalig directeur Tolhuistuin en huidige wethouder van kunst en cultuur in Amsterdam.
Wijnand Hollander. (2008). Medeoprichter van Marmoucha.

Over Podium Mozaïk

Podium Mozaïk jaarverslagen, gestructureerde observatierapporten en enquêteonderzoek, beoordelingen en aanvragen
Podium Mozaïk. (2017, 2018, 2019, 2020). Jaarverslagen.
Heshmat Manesh, S. (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017). Gestructureerde observatierapporten over Podium Mozaïk.
Heshmat Manesh, S. (2014, 2015, 2017). Enquête-rapporten over Podium Mozaïk.
Podium Mozaïk. (2017). Herziende aanvraag en beoordeling van Amsterdamse Kunstraad.
Zafer Yurdakul. (2017). Panelgesprek. Cultuurmarketing. Diversiteit in de cultuursector: content boven marketing. Online: <https://www.cultuurmarketing.nl/diversiteit-content-marketing/#.W7HdmdMzaUk>.

Interviews

Farhad Golyardi. (2018). Socioloog, directeur instituut Eutopia.
Zafer Yurdakul. (2017, 2018, 2019). Directeur Podium Mozaïk.
Mira Kho. (2015, 2016). Ex-ambtenaar Nieuw-West.
Saban Ol. (2017, 2018). Theaterregisseur RAST
Senad Alic. (2017, 2018). Curator Podium Mozaïk.
Nies Medema. (2020). Sociaal ondernemer.
Özkan Gölpinar. (2015). Adviseur Raad voor Cultuur.

Overige interviews

Eefke van Nuenen. (2018). Beleidsmedewerker AFK.
Hester Mol. (2017). Hoofd communicatie MC-theater.
Ilse Prins. (2018). Projectleider educatie Openbare bibliotheek Amsterdam.
Jeroen Leonard. (2018). Stagebegeleider Huygenscollege VMBO Amsterdam.
Katja Hieminga. (2017). Dramaturg bij theatergroep Engelenbak.
Latita Fonseca. (2018). Docent en stagebegeleider Hervormd Lyceum Zuid (Amsterdam).
Lucien Kembel. (2017). Zakelijk directeur MC-Theater Amsterdam
Maarten van Hinte. (2017). Theatremaker en scenarioschrijver en theaterregisseur MC-theater Amsterdam.
Marjorie Boston. (2017). Artistiek leider MC-theater Amsterdam.
Martin van Engel. (2017). Antropoloog werkzaam bij Imagine IC.
Martijn Pool. (2017). Accountmanager Kunst en Cultuur bij Mocca.

Marlies Haukes. (2018). Onderwijsontwikkelaar en projectleider maatschappelijke stage Marcanti college Amsterdam.
Marlous Willemsen. (2015). Directeur Imagine IC.
Pia van den Berg. (2014). Directeur Engelenbak.
Shirley Pocorni. (2018). Docent leefstijl ROC Op Maat Amsterdam.
Sonja van der Valk. (2017). Docent Kunstcriticus Theaterschool Amsterdam.
Thijs Tromp (2016). Onderdirecteur Prins Bernard Fonds.

Overige bronnen

Arjo Klamer en Olav Velthuis. (2000, april). Cultureel ondernemerschap – wat is dat eigenlijk? NRC-Handelsblad.

Dekkers, R. (2017). *Creatief Vermogen. Een ontwerp onderzoek over creatief vermogen bij studenten Culturele en Maatschappelijke Vorming*. Utrecht: MA Scriptie voor Master Kunsteducatie aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht.

Dimitri Tokmetzis. (2007, 12 mei). Bij een te grote mond werd je teruggefloten. *NRC-Handelsblad*.

Eenheid en eigenheid: studieconferentie cultureel werk – maatschappelijk werk. (1967). *Studieconferentie cultureel 12 en 13 oktober, 1966*, 7-92. Den Haag: Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk en Nederlandse Raad voor Maatschappelijk Werk.

Hou vast aan je dromen. Essays van jonge moslims over burgerschap. (2001). Den Haag: Stuurgroep Islam en Burgerschap.

Duyvendak J. W. (2002). Het belang van derde logica. *MO Samenlevingsopbouw*, nr. 21. 191, 192.

Karakulak, A. en Besseling, J. (2011). *Visie op jongerenbeleid en methodiek voor Stichting Kulsan*. Amsterdam: Kulsan.

Rick van der Ploeg (1999). Cultureel Ondernemerschap. *Kamerstuk 2659, cultuurbeleid 2001-2004*.

Rick van der Ploeg. (1998, 13 september). Ondernemerschap. NRC-Handelsblad.

Spierts, M. (2002). *Ondernemerschap en agogische ambachtelijkheid: een intrigerende relatie*. Lezing bij HvA-alumnidag.

- Gemeente Amsterdam Stadsdeel West. (2010). *Waarden van Podium Mozaïek in beeld, Markt- en positioneringonderzoek*.
<https://adoc.pub/queue/waarde-van-podium-mozaek-in-beeld.html#>
- Gemeente Amsterdam. (2012). *Vooruitblik op de hoofdlijnen Kunst en Cultuur 2013-2016*. <https://www.yumpu.com/nl/document/view/27282218/vooruitblik-op-de-hoofdlijnen-2013-2016-gemeente-amsterdam/10>
- Gemeente Amsterdam. (2020). *De kracht van kunst en cultuur. Hoofdlijnen Kunst en Cultuur 2021-2024*. <https://www.amsterdam.nl/kunst-cultuur/kunstenplan/>
- Halbe Zijlstra. (2012). *Beleidsbrief, programma ondernemerschap* <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/documenten/kamerstukken/2012/05/31/kamerbrief-over-programma-ondernemerschap-cultuur>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. (1992). *Investeren in cultuur. Nota Cultuurbeleid 1993-1996*.
- Raad voor Cultuur. (2013). *Mee doen is de kunst. Advies over actieve cultuurparticipatie*. <https://www.raadvoorcultuur.nl/documenten/adviezen/2014/03/06/advies-meedoen-is-de-kunst>

Bijlage 1

Muzikale achtergrond van de Turkse muziek en etnische verwantschappen

De Turkse muziek bestaat volgens Tahsin Incirci (1985) uit een aantal basisvormen. Ten eerste wordt over klassieke Turkse muziek gesproken, kamer-muziek die bij bijzondere gelegenheden in de paleizen van het Ottomaanse Rijk werd gespeeld. Naast klassieke muziek is er religieuze muziek, die in de moskeeën en Tekke (huizen van kloosterordes) van de Sufistische centra werd gespeeld en in de Alevitische gemeenschap is te vinden. In de moskee zijn volgens Incirci (1985, pp.37, 38, 39) diverse vormen van muziek te vinden. Voorbeelden hiervan zijn: Ezan, oproep tot gebed vanuit de minaret; Salât, op vrijdagmiddag en feestdagen; Teshih, de lofprijzing van Allah; Temcid, gezang tijdens de heilige maanden; Tekbîr, gezamenlijk gezang op feestdagen of begrafenissen; Salât-ü-Selâm, een gemeenschappelijk gebed; İlâhî, religieus gezang dat je zowel bij Sjiïeten als bij Soennieten tegenkomt; Sûgûl, Turkse İlâhî met Arabische tekst en Mevlid, een religieus epos over het leven van de profeet Mohammed. Bij Tekke müziği (kloosterordemuziek) overheersen mystieke en lyrische muziek. De grootste invloed op deze muzieksoort is afkomstig uit de Mevlevi-orde en in sommige opzichten uit de Bektâşî, Gülşenî, Halvetî en Kaadiri orden. In de huizen van deze ordes worden de volgende muziekvormen gespeeld: ten eerste Naât, een dichtvorm Kaside, die de levensloop van de profeet Mohammed beschrijft. De Naât wordt ook wel tesbih genoemd, die in moskeeën wordt gezongen ter gelegenheid van de geboorte en de hemelvaart van de profeet. Ten tweede Zikr, een combinatie van muziek en dans die is bedoeld om in extase te raken. Ten slotte Âyin, een religieuze muzikale rite van de kloosterordes.

Durak lijkt op ilâhî, dat een opstapeling is van ritmes die a-metrisch worden uitgevoerd. In alle ordes behalve die van de Mevlevi, wordt de Durak voorgedragen. Bij de Âyin-i-şerîf, de rites van de dansende derwisjen van de Mevlevi orde, bewegen de derwisjen roterend in een kring, draaiend om de eigen as, op zang en instrumentale muziek met instrumentale tussenspelen. Nefes worden in de Bektâşî-kloosters tijdens de ritus gezongen; deze liederen of gedichten zijn in zuiver Turks geschreven, zonder Arabische

of Perzische invloeden. Anders dan in de moskeemuziek worden de gezangen in de kloostermuziek doorgaans ook instrumentaal begeleid en vaak van instrumentale voor-, tussen- en naspelen voorzien. Daarnaast is er nog de militaire categorie: militaire kapellen en staatsensembles. Bij militaire ceremonies en nationale gebeurtenissen speelde in het Ottomaanse Rijk militaire muziek een belangrijke rol, maar met de komst van de Turkse republiek in 1923 werden de militaire kapellen ontbonden en in plaats daarvan kwam het huidige 'Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıhası', een staatsensemble dat militaire muziek speelt. Met de komst van Kemal Atatürk (1923) werd geprobeerd om de klassieke Turkse muziek aan te passen aan de Europese en in het bijzondere West-Europese muziek. Het gevolg was een drastische vermindering van invloeden van Centraal Azië, Turkse volksmuziek en muziek uit het Oosten. (Incirci, 1985, p. 9.) De Turkse muzikale invloeden waren afkomstig uit diverse streken en steden, zoals Byzantium en Constantinopel en van diverse etnische groeperingen, zoals de Koerden, Perzen, Arabieren, Armenen, Grieken en Sinti en Roma. Volgens de ideologie van de republiek met zijn voorman Atatürk moest Turkije zich ontwikkelen tot een Europese, moderne samenleving. De diversiteit van de Turkse muziek mocht het traject naar een westers samenlevingsmodel niet in de weg staan.

Turkse volksmuziek weerspiegelt het leven van alledag: geboorte, huwelijk, dood, vreugde, verdriet, liefde, de grilligheid van het levenslot, oorlog en de strijd om het bestaan. Volksmuziek brengt allerlei situaties van het dagelijks leven van de mensen tot uitdrukking. Volgens Incirci (1985, p. 43) kan de volksmuziek van Turkije in tweeën gedeeld worden: "dorpsvolksmuziek en stadsvolksmuziek". Het onderscheid manifesteert zich in de thematiek van de liederen omdat maatschappijvormen in stad en dorp niet dezelfde zijn. In het dorp gaat het om traditie, amusement en arbeid. In de stad gaan de teksten van de volksliederen over ambachtslieden, arbeiders en stadsberoepen, terwijl de teksten van dorpsamenlevingen meer het plattelandsleven weerspiegelden met hoofdthema's als landbouw en natuur. Het snaarinstrument Saz heeft altijd een centrale rol gespeeld in de volksmuziek van Turkije.

Daarnaast bestaat in Turkije de moderne muziek. Met de opkomst van de republiek in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw, werden verschillende muziekacademies opgericht naar Europees model. Hier werden nieuwe Turkse musici in de westerse muziek opgeleid. De klassieke Turkse muziek werd ten gehore gebracht door kleinschalige composities in de vorm van kamermuziek, en kamerensembles moesten veranderen in

grootschalige symfonieorkesten. De diversiteit van de traditionele muziekensembles dreigde hierdoor te verdwijnen. Incirci (1985, p. 56) beschrijft in zijn onderzoek dat in de eerste periode van de Turkse republiek, tussen 1923 en 1950, tijdens het presidentschap van Atatürk, de bevordering van westerse muziek deel uitmaakte van de staatspolitiek om van de Turken zo snel mogelijk een modern westers volk te maken. De westerse muziek moest de Turkse eenvoudigweg vervangen. Maar er is altijd een sterke Turkse muziekstroming gebleven, vaak politiek geladen. Onder begeleiding van de Saz werden liederen gezongen over onderdrukking, klassenstrijd en maatschappelijke idealen.

Bijlage 2

Muzikale achtergrond van de Marokkaanse muziek en etnische verwantschappen

Marokkaanse volksmuziek en dans

Traditioneel gezien worden diverse volksmuziekgenres ingezet voor het begeleiden van bepaalde ceremonies. Met name in de huwelijksceremonie spelen liederen van chaabi muziek een grote rol. Deze liederen bevatten de geschiedenis van de Amazighen en nemen daarom een belangrijke plaats in. Tijdens een huwelijk worden de verschillende onderdelen begeleid door een hoofdmuzikant. In de Amazigh cultuur nemen bruiloften een centrale positie in. De volksmuziek is in mindere of meerdere mate vermengd geraakt met de klassieke Arabische muziek. Deze vermenging heeft volgens Miriam Gazzah (2008) geleid tot de nieuwe, populaire maroc-hop, zoals de typische Marokkaans-Nederlandse hiphop wordt genoemd.

Chaabi

Chaabi betekent in het Noord-Afrikaans Arabisch 'volk', chaabi is dan ook echte volksmuziek voor iedereen. Vaak wordt deze muziek gespeeld op bruiloften en feesten. De ritmes die in deze muziekstijl gebruikt worden zijn zeer aanstekelijk en opzweepend. De nummers kunnen heel lang doorgaan en je kunt er op dansen tot je erbij neervalt.

Chaabi is moeilijk te definiëren. In de Arabische literatuur wordt met het woord chaabi verwezen naar muziek, zoals Gazzah (2008) het benoemt: "of the people" en ook "popular folk music" (p. 87), populaire volksmuziek. Chaabi wordt als overkoepelende term gebruikt voor volksmuziek met diverse muziekstijlen. Gazzah (2008) meent dat chaabi van het populaire, Marokkaans-Arabische dialect afkomstig is, dat omgeven is door symboliek, sociaal engagement en soms ook het militante sociaalkritische betoog tegen politieke heersers vertolkt. David Muddyman, Andy Morgan en Matthew Lavoie (2006) beschrijven twee soorten chaabi: al'aita en roots-fusion. Al'aita wordt aangegeven als het oudste chaabi muziekgenre. Deze muziekstijl is de voorganger van het huidige "synthetic al'aita" dat zich kenmerkt door het

gebruik van traditionele instrumenten naast keyboard, elektrische gitaar en drummachine. De Al'aita muziekstijl is het meest populair in de stedelijke regio's van Marokko. Muddyman, Morgan en Lavoie (2006) beschrijven de roots-fusion stijl als een hybride genre, een combinatie van Berber-muziek met de Arabische melhun, een Soefi ritueel. Het ritme van gnawa leent zich goed voor pop en rock, reggae en rap.

Volgens Ahmed Aydoun (2001) heeft chaabi "broken through regional boundaries and has become a nationally known genre and a considered part of a national Moroccan music culture." (p.143) Door deze doorbraak is er voor chaabi muziek steeds meer aandacht van muziekpodia buiten Marokko. Binnen deze twee basisstijlen van chaabi bestaan nog vele andere stijlen.

Chaabi, met name raï, werd in de jaren zeventig al snel populair in uitgaansgelegenheden van jongeren in West-Europese landen waar Marokkaanse migrantengemeenschappen woonden. Diverse chaabi liederen werden door de zangers gebruikt als middel om zich te uiten over gevoelens als liefde en misstanden in de maatschappij. De populariteit van de muziek blijft groeien en de stijl wordt vanaf de jaren zeventig steeds meer beoefend door jongeren. In het chaabi muziekgenre worden de zangers chebs (=jonge man) of cheba's (=jonge vrouw) genoemd. Zij zingen vaak over politiek, alcohol, oorlog, oogst en verboden liefdes.

De basis van het ritme wordt gespeeld op de Bendir en Derbouka (vaas-trommel). Wat ook veel gebruikt wordt is de Taridja, een klein vaasachtig handtrommeltje. De melodie wordt vaak gespeeld op de viool, alleen wordt hij anders bespeeld, meestal recht op de knie gezet in plaats van onder de kin. Bij chaabi wordt er net als bij blues veel geïmproviseerd. Zo kan de viool tussen de zangcoupletten door allerlei variaties op de basismelodie spelen.

Raï

De wortels van raï liggen in de Maghreb landen van Noord-Afrika, dat wil zeggen Marokko, Algerije en Tunesië. Daar leefden onder andere bedoeïenenstammen die rondtrokken met hun vee. Om muziek te maken gebruikten ze lichte fluiten (nay), handtrommels (bendir) en werd er geklapt in de handen.

Gnawa heeft zich meer in het zuiden ontwikkeld. Typerend voor de klank van deze muziek zijn de cracab, een soort metalen kleppers (castagnetten) die een vast ritme spelen. De speler van het snaarinstrument Guembrie of de sentir wordt maâlem (meester) genoemd, deze zingt voor en een koor van vier of vijf zangers herhaalt.

Raï vindt zijn oorsprong in de traditionele Bedoeïenenmuziek uit Algerije. In de jaren zestig werd deze muziek door de toenemende urbanisatie letterlijk meegenomen naar de grote steden en verspreidde zich over heel Noord-Afrika.

Frederic F. Miller, Agnes F. Vandome en John McBrewster (2010) stellen:

It [raï] became popular among young people who sought to modernize the traditional Islamic values and attitudes. Regional, secular, and religious drum patterns, reggae, funk, blues and with North African beats and rhythms. Raï lyric songs speak to a new nationalistic identity that encourages the union of contemporary and traditional ideals. (p. 4)

Musicus Akil Lamdahhi (2017) vertelt in zijn interview het volgende:

Tijdens een ontmoeting die door Marmoucha in 2007 georganiseerd was voor jongeren in Paradiso, riep Cheb Khaled: 'God heeft me de natuur gegeven, liefde, drank en alles wat er op aarde is en daar moet ik gebruik van maken.' Hij eiste totale vrijheid voor muzikanten.

Raï heeft verschillende Arabische en westerse invloeden gekend. In de jaren vijftig werd raï begeleid door traditionele instrumenten zoals de fluit en de guellal, een lange, aardenwerken buis die aan één kant is afgedekt met schapehuid. Tegenwoordig wordt raï met muziekinstrumenten gespeeld zoals keyboards, bassen, saxofoons, violen en drums. De teksten zijn vaak vrijzinnig en minder politiek. Er wordt gezongen over seksualiteit en drank.

In de jaren vijftig werd raï meer gespeeld en gezongen in bordelen⁴⁸, waar mannen en vrouwen elkaar ontmoetten in een erotische sfeer. Raï betekent letterlijk 'mening' in het Arabisch. De liederen gaan over de liefde, mislukte liefdes, verlangen en vergetelheid door alcohol en drugs.

In de jaren zeventig en tachtig ontwikkelde raï zich tot Pop Raï. (Miller, Vandome, McBrewster, 2010, p.5) Van losbandige of onzedelijke muziek die in bordelen werd gezongen, ontwikkelde raï zich tot een geëngageerde muziekstijl. In de moderne versie van raï werden door Khaled, Hasni en vele andere muzikanten traditionele waarden bekritiseerd. Miller, Vandome, McBrewster (2010) zijn van mening dat: "The new sound also challenged many puritan views and more subjects like sex and alcohol started to be mentioned by the singers." (p.5) Raï wordt nu meer als maatschappelijk geëngageerde muziek beschreven. Raï zangers die op directe wijze liederen zongen over onderwerpen die hen boeiden zoals de liefde, vrije

48 Voorbeeld van een raï liedje: "Meisjes zijn meisjes, ze zijn net als perziken, ze doen niks anders dan zaaien en hij plukt ze als ze rijp zijn één voor één."

partnerkeuze en de schoonheid van het andere geslacht, werden door de dominante traditionele islamieten als respectloos afgewezen. Tijdens de religieuze, politieke onrust van de jaren negentig werd raï in Algerije verboden. Fundamentalistische islamieten vermoordden in Algerije raï zanger Cheb Hasni. Maar in Europa werd raï steeds populairder, voornamelijk in gemeenschappen van mensen afkomstig uit het Midden-Oosten. In een interview zegt Lamdahhi (2017): “Raï was in de jaren 1990 tot en met 2010 het meest populair onder Marokkaanse jongeren.” De bekendste zanger van die jaren is nog steeds Cheb Kaled.

Izran

Izran is een muziekstijl die gezamenlijk door vrouwen wordt gezongen, in sommige regio's mogen mannen ook samen met de vrouwen zingen.

Izran is afkomstig uit het Berber gebied in het Rifgebergte van Marokko. De Tamazight taal, poëzie en verhalen van de regio staan centraal in de gezongen liederen. Thema's van gedichten zijn liefde, geschiedenis en de Islam, maar zij gaan ook over een deel van het Rif dat de vorige eeuw in 1958/59 in opstand kwam.

De liederen zijn geïmproviseerde dialogen die tijdens de oogsttijd van amandelen of olijven door vrouwen werden gezongen of wanneer mannen op oorlogspad waren en tijdens bruiloften. Traditioneel gezien wordt izran door vrouwen binnen de eigen tribale groep uitgevoerd, de liederen worden van moeder op dochter overgedragen. Vrouwen zingen binnen de eigen clan of met dorpsgenoten. De intimiteit van de eigen gemeenschap wordt niet gedeeld met vreemden.

Gnawa

Muddyman, Morgan en Lavoie (2006, p. 257) geven in hun artikel aan dat gnawa in Marokko ook wordt gecombineerd met jazz. Gnawa is van oorsprong voornamelijk geïmproviseerde muziek zonder vaste teksten. Gnawa wordt van oorsprong geassocieerd met muziek van de slaven die in het zuiden van Marokko leefden. De liederen en zang zijn lofliederen op God. Er wordt als groep gezongen, maar soms zingt een individu een lied waarbij een andere zanger antwoord geeft. Het is een interactie tussen deze twee die ter plekke plaatsvindt, een improvisatie voor zowel de zangers als voor de muzikanten die de zang begeleiden. Er ontstaat een ritmische zang met dans, waarbij in lokale talen wordt gezongen. Het tempo van de muziek en leiding daarvan wordt door de maâlems (meesters) aangegeven.

Gnawa is ook een Marokkaanse soefi-orde en is een samensmelting van de klassieke soefi traditie met animistische elementen uit West-Afrika en met Berber invloeden. Volgens Dris Bouras (interview in 2017)⁴⁹ is het woord gnawa een verbastering van het Berbers ignawen.

Deze naam werd vroeger door de Berber gemeenschap gebruikt voor hun zwarte buurvölkeren die geen Berber spraken. De leden van gnawa gemeenschap waren slaven, afkomstig uit Guinee, Ethiopië en Mali. In hun muziek kom je ook veel Afrikaanse woorden tegen die het Arabisch en Berber niet kennen. De muziek van gnawa gaat vaak over hun geschiedenis als slaven, de liefde voor de natuur en spirituele belevenissen.

Gnawa heeft vooral een mystieke religieuze functie. Deze muziekstijl is bij uitstek een gezongen genre; de teksten, gedichten, gaan meestal over de liefde of hebben een religieuze lading. Het interessante aan deze Soefie-stroming is dat deze een gecultiveerde en gestructureerde weg naar God volgens de islamitische traditie afwijst. Maatschappelijk gezien heeft deze stroming geen politieke voorkeur voor links of rechts. Het gaat daar om het individu in relatie tot God, niet op basis van een collectief geloof maar van individuele voorkeuren en eigenschappen. Bouras (2017) zegt hierover in het interview: "Gnawa wijst absolutisme in de Islam af, maar zoekt ook geen antwoord op aardse, maatschappelijke vraagstukken in politieke ideologieën."

De beoefenaars gebruiken de muziek dan ook om dichterbij Allah te komen en ook om mensen in trance te brengen en zodoende te verlossen van hun dagelijkse problemen.

Gnawamuziek heeft een rustig begin, maar door middel van een repeterend, versnellend ritme wordt uiteindelijk een trance bij de dansers opgewekt. De maâlems (meesters) gebruiken drie karakteristieke instrumenten: de 'sintir' of 'guembri' (driesnarige basluit), 'qraqebs' of 'querqebats' (metalen castagnetten) en 't'bal'-trommels. Gnawa kent een mystieke ceremonie die uit zeven betekenissen bestaat: mluk staat in het teken van het hemelse licht van levensenergie, zriba bevordert onderlinge broederschap, mogadam is de begeleiding, jedba is de status van extatische dans, hadra staat voor innerlijke beleving, treq verwijst naar het pad en alhads staat in het teken van het verinnerlijken van het mystieke stadium. Om een mystieke ervaring te stimuleren wordt wierook gebrand en naast muziek maken ook gedanst.

⁴⁹ Bouras heeft literatuur gestudeerd, is afkomstig uit het Rif-gebied en bezoekt concerten van Marmoucha.

Sommige onderzoekers geven ook aan dat de huidige gnawa van Marokko afkomstig is van “Sub-Saharan slaves that were once brought to this country, also as part of the trance music.” (Deborah Kapchan 2007, p. 5) Gnawa muzikanten dragen vaak een mooi gekleurd kledingstuk met een ‘baret’ met een kwastje eraan, die rondzweept als ze met hun hoofd draaien. Daarnaast hebben ze eigen dansbewegingen die ze om en om in de groep uitvoeren. Gnawa is niet alleen bedoeld om naar te luisteren of om bij te dansen. Het wordt oorspronkelijk gebruikt bij speciale ceremonies om in contact te komen met geesten of hulp te vragen bij problemen. Paul de Bruyne (2009) zegt over gnawa: “Een soort muziek die niet met de elite van Marokko, maar met de onderlagen van de Marokkaanse maatschappij verbonden is.” (p. 49), maar Salhi (2017) merkt in zijn interview op:

Gnawa staat minder dichtbij de beleving van het jongerenpubliek van Marmoucha. Maar de improvisatie van gnawa geeft veel mogelijkheden om hedendaagse Marokkaanse jazz te ontwikkelen. Deze combinatie wekt bij een selecte groep jongeren die actief met muziek bezig zijn, veel interesse voor gnawa.

Dans- en muziekfeesten

Marmoucha organiseert dansfeesten waarin de Amazigh volksdans centraal staat. Sarali Gintsburg (2014) beschrijft de volgende kenmerken van twee dominante volksdansen:

The signature genre of the Amazigh population of the Middle Atlas is ahidoush (ahiduus) – collective songs performed by men and women accompanied by dancing. The High Atlas and Sousse areas are mainly represented by ahwash (ahwaaš) – collective dance, accompanied by music and vocal singing. (p. 46)

Bij de ahwash-volksdans, gedanst door mannen, heeft de hoofdmuzikant (sheikh) de leiding. In het begin roepen de mannen meer dan dat ze zingen. Met het langzaam ritmisch slaan op handtrommels – waarbij de bendir⁵⁰, toonaangevend is – beginnen de mannen met een steeds luider wordende zang en ook het muziektempo versnelt langzaam maar zeker.

De ahidoush volksdans daarentegen wordt in de meeste gevallen door mannen en vrouwen samen gedanst, schouder aan schouder, in een kring.

50 Bendir is een soort tamboerijn van een houten ring met een geitenvel en soms met twee gekruiste snaren.

Over de twee dansvormen van ahidoush en ahwash zegt Ahmed Bouanni (2016): "combining song with dance, are known in Morocco as ahwash and ahidous. Whichever name is used, the thing itself is collective and a ritual dance accompanied by song." (p.51) De ahidoush volksdans wordt uitgevoerd op bruiloften en andere sociale feesten waarin geïmproviseerde voor- dracht van gedichten opgenomen is.

Philip D. Schuyler (1979) is van mening dat de manier van dansuitvoering wisselt van dorp tot dorp of van regio tot regio:

[...] Which is found in one form or another, all over the High Atlas and Sus. The details of performance vary from village to village but in general, the ahwash is sung and danced by two large antiphonal choruses, accompanied by an ensemble of frame drums ([...] the bendir). (p. 65)

De verschillende Berberstammen onderscheiden zich door diverse verbale uitingen, stijlen in voordracht, en de kleding die wordt gedragen tijdens de ahidoush. Zo geven ze vorm aan hun eigen identiteit bij de uitvoering van muziek en dans. Bernhard Venema en Jogien Becker (2004) hebben de sociale rol en de betekenis van deze typische, voorouderlijke Berberdans en het belang ervan als het fundament van de Berberidentiteit bestudeerd. Het onderzoek van Venema en Becker (2004) laat zien dat de ahidoush dans vrouwelijke onderwerpen behandelt zoals voortplanting, maagdelijkheid en het gebruik van henna voor hand- en voetdecoratie. Zij stellen in hun onderzoek dat de volksdans ahidoush meerdere functies heeft binnen de Berber cultuur.

The ahidous also serves as a marriage market, giving women the opportunity to select a man with whom to develop further contact. Women may try to stand shoulder to shoulder with their prospect. At first widows and divorced women try to do so; later the young girls follow suit, and a man may end up with several women standing near him. The men and women flirt, and can arrange a rendezvous or simply withdraw later. Divorced men and women refer to these ceremonies as a "good time." It is not the dance itself or the music that people find the most absorbing; it is the activities accompanying them that make the ahidoush a special occasion. The women do not wriggle between the men arbitrarily. (p. 59)

De uitvoering van muziek en dans hangt af van de regio en verschilt per dorp. De hedendaagse uitvoering van dans of muziek in welke stijl of genre

dan ook, is regionaal verschillend en wordt beïnvloedt door veranderingen in de regio, zoals de toerisme industrie of bepaalde beroepsmuzikanten die in de regio rondreizen als troubadour. In dat geval zijn de muziek- of dansvoorstellingen minder authentiek voor een specifiek dorp, maar wel voor de desbetreffende troubadours. Lamdahhi (2017) zegt in zijn interview: "In het huidige Marokko kom je muzikanten tegen die wij in Europese landen vroeger troubadours noemden, ingezet om sommige gebieden met muziek en dans meer aantrekkelijk te maken."

Er worden vaak troubadours ingezet om een bepaalde regio aantrekkelijker te maken voor toeristen. Het lijkt erop dat de Berber-muziek- en danstradities grotendeels zijn overgenomen door commerciële toeristische ondernemingen.

Maroc-hop

De maroc-hop is ontstaan door een mix van diverse muziekstijlen. Er zijn dwarsverbanden te vinden met de wereldwijde hip-hopcultuur en genres als gangster-rap. Maroc-hop muzikant Raymzter reageerde in 2002 met zijn raptekst zijn frustratie af als reactie op de uitspraak van politicus Rob Oudkerk die 'kutmarokkanen' de schuld gaf van problemen in de Amsterdamse binnenstad. De maroc-hop leent zich goed om kritiek te leveren op maatschappelijke kwesties. De maroc-hop heeft een specifiek kenmerk dat haar onderscheidt van de Nederlandse of Amerikaanse hiphop. Kenmerkend aan de maroc-hop zijn de Arabische voorbeelden en de onderwerpen, zoals de terroristische aanslag op Theo van Gogh en de huidige Anti-Amerikaanse kreten of Israël/Palestina betrekkingen, oorlogen in het Midden-Oosten, racisme of islamofobie in Nederland.

Personenregistratie

- Akaïouar, S. 17
 Abbink, R. 41
 Alic, S. 194, 197, 202-204, 213, 214
 Andriessen, I. 41
 Asen, R. 26, 57-59
 Arendt, A. 27, 54-56, 235, 244, 245, 267
 Auburn, T. 58
 Ayranci, S. 111, 112
 Aydoun, A. 320
- Bauer, B. 36
 Bantas, H. 48
 Barnes, R. 58
 Beck, U. 26, 61, 255
 Bredewold, F.T. 258
 Bellamy, R. 35
 Bemmél, A. v 76
 Bergh, vd A. 77
 Berkers, F. 64
 Beus, de. J. 56
 Bisschop, F. 41
 Brink, G. vd 26, 44, 45, 251
 Broeders, J. 189
 Broeders, D. 46
 Bruyne, P. d 324
 Boal, A. 70
 Bos, E. 76
- Bourdieu, P. 27, 67, 68, 252, 254, 255
 Bouras, D. 323
 Buikema, R. 66, 188
- Cammaerts, B. 56
 Çankaya, S. 63, 252
 Carpentier, N. 56
 Cliteur, P. 26, 45, 251
 Crul, M. 17
- Dae, N. 162
 Dagevos, J. 41
 Dahlgren, P. 83
 Dalkiran, A. 23, 87, 88, 92-110, 118, 176, 245, 247
 Delanty, G. 26, 60
 Derrida, J. 62
 Dibbits, H. 66
 Divendal, V. 23, 87, 88, 92-98, 100-105, 107-110, 113, 118, 176, 245
 Dogru, S. 108, 109, 113, 114
 Dommelen, S. v 76
 Donker, J. 174
 Doorn, v L. 239
 Dörhöfer, S. 21
 Durkheim, E. 37, 53, 262, 263
- Duyvendak, J. W. 27, 50, 61, 69, 78, 81, 222, 241, 258
 Dzur, A. 48, 81, 82, 138, 183, 235, 238, 244
- Ende, T. vd 27, 73, 74
 Epston, D. 59
 Etzioni, A. 37
- Faulks, K. 46
 Fishkin, S. J. 48
 Foucault, M. 63, 243
 Freidson, E. 81, 241
 Freire, P. 70, 117
- Garreh, F. el 122, 134
 Gazzah, M. 135-137, 319
 Gehrels, C. 189
 Ghorashi, H. 27, 72
 Giddens, A. 26, 27, 58, 61, 80, 255
 Gijsberts, M. 41
 Gintsburg, S. 324
 Gölpinar, Ö. 184, 185, 223
 Golyardi, F. 211, 212
 Gowricharn, R. 50, 51, 127, 210, 266
 Gramsci, A. 45
 Guennouni, K. el 152, 153, 198

- Hagoort, G. 79, 80
 Hall, S. 26, 61
 Harari, Y. N. 136, 137
 Heerikhuizen, B. 49
 Hermes, J. 52, 83
 Heshmat Manesh, S. 204
 Hogenstijn, M. 80
 Hoijtink, M. 239
 Houten, D. v 263
 Hoving, I. 66
 Huijink, W. 41
 Hurenkamp, M. 27, 50, 61, 69, 222
 Incirci, T. 315-317
 Isin, E. F. 51, 52
 Janssen, S. 67
 Jonge, E. d 235
 Kapchan, D. 324
 Keinemans, S. 42, 55
 Ketelaars, S. 75
 Khelifi, R. 152
 Kho, M. 173, 183, 185-188, 200, 247
 Klamer, A. 79, 80, 190, 214
 Kooijmans, M. 182
 Kotzia, R. 75
 Kremer, M. 17, 46, 48
 Kingsley, M. 59
 Kleistra, Y. 76
 Kuhn, S. T. 260
 Kunneman, H. 27, 73, 74, 82, 244
 Kymlicka, W. 259
 Lafour, A. 164
 Langeve, S. d 111, 112
 Lans, J. vd 76
 Lash, S. 26, 61, 255
 Laslett, P. 48
 Lavoie, M. 319, 320, 322
 Lea, S. 58
 Lee, C. 75
 Lelie, F. 17
 Levitas, R. 42, 78, 258
 Lister, M. 37
 Lucassen, J. 78, 227
 Marshall, T. H. 26, 38, 277, 278, 283, 284
 Marx, K. 26, 34, 36
 Matarasso, F. 74, 75
 Matthys, M. 27, 62
 McAdam, D. 78
 McBrewster, J. 321
 Medema, N. 181
 Meijers, E. 36
 Meijer, M. 66, 188
 Meijer, S. 151, 153, 161
 Meliani, T. 146, 151, 152
 Menso, C. 93, 102, 246
 Metz, J. 182
 Meissner, F. 49
 Mill, J. S. 26, 34-36, 55
 Michielse, H. C. M. 63
 Minnig, C. 21
 Mönnink, H. d 59, 132
 Moor, R. A. d 64
 Morgan, A. 319, 320, 322
 Mouffe, C. 55, 56, 60, 239
 Muddyman, D. 319, 320, 322
 Nauta, L. 26, 34, 38, 128
 Namjoo, M. 192, 195
 Negt, O. 70
 Ol, S. 203, 204, 113, 214
 Oliver, K. 29, 243, 244
 Parekh, B. 26, 47, 48, 141, 161, 222
 Payne, M. 54, 83, 235
 Pekruhl, U. 21
 Pelt, M. v 83, 265
 Penninx, R. 78, 227
 Peter, J. D. 29, 48, 83, 244
 Pinxten, R. 75
 Ploeg, R. vd 95-97, 102, 118
 Postma, D. 50, 51, 127, 266
 Pots, R. 32, 95
 Putnam, R. 27, 46, 48, 53, 67-69, 80, 129, 137, 195, 196, 205, 226, 261, 265, 266, 279, 284
 Prins, B. 60
 Prud'homme van Reine, P. 21
 Rancière, J. 71
 Rappaport, J. 57
 Rauws, R. 41
 Rawls, J. 27, 53-57, 265, 266
 Recht, A. 54
 Rest, E. v 83

- Rijcken, L. P. 146, 160, 164,
165, 202, 203
- Salhi, S. 23, 121, 124, 126,
127, 129-136, 139-142,
144, 147-151, 153-156,
159-166, 170, 176, 245,
324
- Sandel, M. 37
- Scherder, E. 194
- Samsara, S. 201
- Saraber, L. 107, 152
- Saris, J. 75
- Saward, M. 48
- Schneider, J. 17
- Schnabel, P. 26, 45, 251
- Scholte, M. 239
- Schön, D. A. 82, 83, 169,
214, 235, 242, 243
- Schrover, M. 66
- Schuyler, P. D. 325
- Sennett, R. 19
- Slegers, F. 46
- Spierts, M. 70, 83, 127, 128,
138, 214, 236, 239, 243,
265
- Spies, P. 203
- Sprinkhuizen, A. 239
- Steen, A. v 77
- Stevenson, N. 14, 26, 48, 51,
55, 56, 58-60, 157, 222,
259, 278, 284
- Tonkens, E. 27, 73, 78, 168,
233, 241, 258
- Trienekens, S. 50, 51, 127, 266
- Turner, B. S. 14, 26, 34, 38,
51, 52, 259, 278, 284
- Valk, I. vd 40
- Vandome, A.F. 321
- Venema, B. 325
- Versloot, B. 76
- Verplanke, L. 258
- Vertovec, S. 49
- Verweij, S. 83
- Waal, V. d 67
- Weber, M. 34, 210
- White, M. 59
- Wimmer, M. 173
- Willems, W. 66
- Wilterdink, N. 49
- Wijaya, M. 59
- Womack, B. 35
- Yin, R.K. 268, 270
- Yurdakul, Z. 23, 160, 174-176,
178-183, 185, 187-195,
198-202, 204, 207, 210,
213, 214, 245
- Zacka, B. 82, 238
- Zijlstra, H. 97
- Zoonen, L. 50
- Zwart, M. 173

Zakenregister

- agonistisch 56
- antagonistisch 60
- ambachtelijkheid 19, 242
- ambigüiteit 234
- ambivalent 73
- ahidoush 134, 324, 325
- ahwash 134, 324, 325
- assimilatie 33, 34, 44, 46-51, 96, 104, 118, 124, 128, 138, 155, 158, 165, 167, 170, 180, 184, 213, 228, 241, 252, 258, 278
- assimilatiebeleid 93, 102, 227, 231, 264, 265, 280
- arbeidsparticipatie 32, 37, 39, 42, 111, 115, 122, 169, 208, 238
- beroepscompetentie(s) 14, 17, 19, 20, 26-29, 34, 79-83, 89, 91, 98, 101, 103, 116, 119, 124, 125, 128, 132, 137-139, 148, 151, 158-161, 164-167, 169, 178, 183, 188, 189, 212, 214, 216, 220, 231-243, 246-248, 258, 266, 267, 279
- beschavingsoffensief 32, 44, 65, 70, 96
- betekenisconstructie 50
- bildung 32, 44
- bottom-up, onderop benadering 33, 43, 49, 71, 89, 90, 267
- bonding 68, 69, 195, 196, 199, 205, 212, 226, 266, 279, 284
- bridging 68, 69, 195, 196, 199, 205, 212, 226, 266, 279, 284
- buikdansen 156, 157, 164
- buitenstaander(s) 88, 106, 128, 142, 144, 146, 189, 193, 248
- burgerschapsrechten 96, 118, 122, 125, 129, 130, 137, 138, 179, 212-214, 248, 259, 264, 265, 266, 281
- burgerschapsvaardigheden 125, 129, 131, 132, 148, 179, 181, 184
- calculerende burger 34
- chaabi 122, 132, 136, 137, 143, 149, 152, 156, 163, 167, 170, 319, 320
- civil society 34, 38, 39, 58, 209, 238
- communitaristisch 37
- community art 74, 77, 131, 181, 184, 202
- community theatre 71
- consensus 54, 56, 57, 277, 283
- confrontatievisie 56, 57
- corporatieve aanpak 15, 37, 39, 40, 42, 53, 69, 70, 89, 99, 115, 154, 165, 196, 203, 205, 207, 209, 216, 237, 243, 249, 260-263
- culturele hegemonie 42, 43, 47, 49, 50, 65, 258
- culturele praktijken 15, 51, 64, 66, 76, 189, 223, 278
- cultuurparticipatiepraktijken 27, 57, 176, 263, 275, 278

- cultureel ondernemende professional (CO-professional) 14
- cultureel ondernemerschap visie 14, 25, 79, 80, 90-92, 96-98, 117-119, 125, 143-147, 159, 167, 178, 189, 190, 191, 216, 234, 238-241, 265
- cultureel kapitaal 62, 67, 68, 70, 72, 76, 80, 94, 174, 176, 193, 204, 205, 209, 231, 250, 273, 274
- cultureel pluriformisme 28, 32, 33
- culturele pluriformiteit 16, 17, 26, 27, 35, 44-46, 48, 51-54, 59, 70, 77, 96, 99, 104, 116, 117, 126, 135, 139, 140-142, 145, 151, 165, 170, 179, 211, 222, 225, 230, 237, 250, 260, 261, 264, 265, 267, 278, 331
- culturele homogeniteit 16, 49, 50
- cultuur-nationalistisch, cultuurnationalisme 26, 32, 46, 48, 53, 73
- culturele burgerrechten 27, 264-266
- cultuurverspreidingsbeleid 32
- culturele habitus 62, 68, 91, 130, 132, 157, 166, 180, 210, 216, 224, 229, 253, 255
- cultuureducatie 64, 76, 174, 187, 198
- cultuurbeleid 19, 25, 32, 65, 88, 90, 94-98, 100, 102, 103, 106, 115, 116, 118, 139, 141-146, 148, 149, 166, 178, 189, 191, 199, 207, 213, 215, 240, 258, 278
- derde logica 81, 241
- deliberatieve aanpak 48, 81, 82, 238
- différance 62
- discretionaire ruimte 27, 73, 82, 168, 232, 241, 274
- discursief burgerschap 51, 57, 58
- doelgroepenbeleid 41
- dynamische solidariteit 259-264, 275, 281
- dynamische wederkerigheid 226
- eigen verhaal 14, 16, 26, 27, 51, 57-59, 72, 75, 82, 89, 92, 127, 131, 134, 136, 185, 188, 223, 230, 232, 235, 236, 243, 244, 247, 274, 275, 279
- elite, elitevorming 62, 63, 67, 68, 70, 177, 178, 208-212, 216, 250-256, 281, 287, 324
- empowering 60, 73, 89, 154, 158, 168, 185, 232, 239, 253
- enquêteonderzoek 25, 124
- exclusief burgerschap 42, 43, 46, 55, 133, 138, 280
- exclusieve identiteit 133, 138, 140, 141, 154-156, 158, 167, 175, 177, 198, 207, 213
- exemplarisch leren 27, 65, 70-72, 74, 82, 117, 232, 233, 238, 272
- focusgroep 25, 26, 269
- footloose 21, 94, 139
- gatekeeping 20
- gestructureerde observatie 19, 24, 113, 269
- getuige-zijn 29, 220, 221, 234, 236-238, 242, 243-247, 274, 275, 279, 280
- gevestigden 116
- groepsgewijze benadering 41, 278
- gnawa 122, 137, 320, 322-324
- herpositionering 158
- herstelwerkzaamheden 81, 138, 183
- hervormingsgezinde professionals 81, 138, 183, 244

- ul style="list-style-type: none; padding-left: 0;">
- hulpverhaal 59, 126, 131, 132, 136, 137, 185, 224
- hybride identiteit(en) 52, 58, 73, 83, 168, 179, 182, 193, 208
- inclusief burgerschap 43, 51, 123, 128, 140, 165, 167, 182-184, 222, 225, 227-229, 232, 233, 237, 241, 250, 253, 272, 275, 280
- inclusieve identiteit 13, 14, 16, 22, 26, 27, 46, 51, 52, 60, 61, 65, 69, 72, 77, 83, 91, 104, 123-129, 132-134, 137, 140-142, 154, 156, 161, 175, 179-181, 183, 185, 196, 206, 207, 216, 222, 223, 225, 226, 228, 231, 232, 236, 237, 247, 252, 253, 258, 263, 271, 273
- impactverhaal 59, 131-133, 185
- identificatie 23-25, 46, 61, 66, 77, 91, 94, 104, 110, 125, 129, 140, 142, 155, 159, 167, 191, 215, 221, 231, 236, 269
- interne paradigma verschuiving 29, 183, 259-261, 264, 266-267, 273, 281
- izran 134, 322
- jongerenpubliek 109, 111, 112-115, 122, 168, 175, 182, 195, 196, 198, 324
- juridische 16, 35-37, 53, 69, 89, 183, 196, 216, 259, 260
- klassieke Arabische muziek 122, 126, 130, 132, 133, 139, 143-145, 148, 150, 163, 167, 192, 224, 225, 230, 319, 323
- klassieke Turkse muziek 21, 96, 101, 107, 108, 110, 115, 230, 315, 316
- kwaliteitsbeoordeling, kwaliteitscriteria 67, 107, 153, 189
- leefcultuur 52, 112, 115, 193, 214, 223, 236, 246, 253, 267, 272, 274
- legitimatie, legitimering 15, 80, 91, 109, 117, 143, 166, 189, 199, 247, 267, 269, 272
- logica van replica 268, 270
- lichte gemeenschap 14, 16, 27, 50, 52, 61, 69, 83, 130, 173, 175-177, 179, 180, 182-184, 192, 195, 196, 199, 200, 201, 205, 207, 209, 210, 216, 217, 222, 228, 232, 235, 248, 251, 253-257, 260, 263, 264, 281
- liberaal-individualistische 26, 28, 31, 32, 34, 35-38, 43, 53, 128, 207
- liberaal-socialistische, socialisme 26, 28, 31-34, 36-38, 43, 44, 53, 128, 207, 237, 277
- liberalisme 277
- maatschappijkritische visie 81, 82, 234, 237, 238, 240, 241
- machtsverhoudingen 33, 39, 49, 68, 81, 88, 118, 139, 170, 176, 183, 228, 239, 251, 252, 256, 281
- maroc-hop 122, 132, 135-137, 224, 319, 326
- mechanische solidariteit 262
- monocultuur 45
- multiple casestudy 268
- multiculturaliteit 45, 48, 55, 66
- netwerkstrategie(en) 77, 92, 94, 95, 104-106, 111, 112, 124, 130, 158, 159, 161, 176, 178, 183, 199, 201, 213, 215, 220, 221, 229, 231-233, 241, 279
- nieuwe dilemma 208, 212, 217

- nieuwe leefstijl en burgerschapszin 253
- niet-sociale stijgers 256, 257
- opkomende middenklasse 123
- oral history 177
- organische solidariteit 37, 259, 261-264, 281
- ouderenpubliek 109, 110
- politieke gelegenheidsstructuren 78, 118, 160, 201, 214, 229, 279
- positionering 77, 89, 90-94, 96, 98-100, 102-104, 116, 130, 138, 139, 142, 148-151, 154, 166, 167, 178, 183, 184, 188, 189, 191, 192, 195, 199, 215, 229, 230, 232, 233, 272, 280
- positieverwerving 68, 72, 77, 78, 83, 89, 95, 98, 100, 101, 103, 104, 106, 116, 118, 123, 124, 127, 128, 137, 139-141, 143, 145, 148, 153-155, 161, 166, 170, 176, 185, 190, 191, 194, 200, 201, 204, 205, 212, 213, 215, 226-229, 231, 233, 235, 239, 248, 251-253, 270, 280
- positietoewijzing 77, 78, 83, 89, 93-96, 98, 100, 101, 103, 104, 106, 116, 118, 123, 124, 138, 141, 143, 145, 153, 166, 170, 176, 184, 200, 212, 213, 226, 227, 228, 230, 233, 235, 280
- profilering 80, 91, 98, 99, 107, 116, 130, 134, 135, 140, 149, 158, 162, 166, 188, 191, 195, 212, 230, 255, 266, 272
- publiekswerving 15, 25, 88, 90, 91, 104, 110, 111, 147, 161, 178, 201, 217
- publieksgroep(en) 19, 27, 68, 69, 74, 160, 176, 179, 183, 195, 205, 208, 217, 226, 227, 231-234, 237, 242, 247-250, 252-254, 256-258, 264, 268, 270, 272, 281
- raï 122, 137, 150, 152, 155, 320-322
- rechten en plichten 15, 35, 37-40, 52, 53, 182, 198
- rechtvaardigheid 27, 53, 54, 57, 264, 265
- reflectie-interviews 19, 18, 23, 24
- reflectieve cultuur 48
- reflectieve professionals visie 81-83, 234-236, 241, 242
- sociaal artistieke 77, 177
- sociaaleconomische benadering 16, 32, 36, 42, 53, 58, 64, 89, 115, 116, 122, 173, 183, 196, 216, 223, 237, 259, 260, 267, 271, 272, 277, 281
- sociaal burgerschap 15, 26, 28, 29, 31-33, 37-43, 53, 56, 82, 115, 165, 223, 237, 258-260, 264, 267, 273, 281
- sociaal kapitaal 15, 67, 68, 76, 94, 112, 176, 204, 209, 231, 248
- sociale cohesie 37, 43, 44, 55, 65, 66, 93, 133, 174, 175, 179, 181, 183, 184, 190, 195, 207, 212, 213, 216, 253, 256, 258, 262, 263, 265, 278
- sociale stijgers 62, 63, 67, 68, 113, 123, 130, 133, 134, 176, 180, 217, 252, 254-257, 281
- socioculturele programma's 63
- sociaalpedagogisch perspectief 32, 36
- sociaal arrangement 127
- stabiliserende functie van de CO-professionals 266, 282

storytelling 59, 284
strijden voor kunstzinnige erkenning 66, 189

talentontwikkeling 121, 131, 145, 175, 181-
183, 185, 225, 232
task monopolists 82
task sharers 82, 238
toekomstig publiek 257
top-down benadering 33, 44, 48, 49, 52, 65,
77, 78, 89, 90
triangulatie 269
tussenruimte 27, 33, 57, 71-74, 82, 91-93,
113, 125, 127, 128, 134, 168, 185, 186, 198,
225, 233, 238, 246, 247, 272, 279

veldtheorie 27, 67, 68, 252, 254, 255
verbeeldingskracht 72, 73, 77, 92, 108, 116,
137, 154, 156, 181, 275
verbindende kracht 77
verhandelbaarheid 79
vermijdingsvisie 56
vrije markteconomie 38

zelfarticulatie 18, 44, 57, 59, 60, 68, 72, 82,
89, 92, 103, 116, 158, 167, 168, 180, 185,
186, 225, 232, 252
zelfidentiteit 103, 158, 167
zelfrealisatie 59
zelfreflectie 74, 83, 132, 136, 142, 224
zelfwerkzaamheid 69, 196
zingevingsvraagstukken 14, 16, 33, 52, 237,
258, 260, 263, 278
zware gemeenschap 50, 175, 177, 180, 181,
195, 235, 254, 267

Curriculum vitae

Sharog Heshmat Manesh (1962, Ahvaz, Iran) studeerde van 1988-1996 Sociologie en van 1992-1994 Filosofie van Kunst en Cultuur, beide aan de Universiteit van Amsterdam. Van 2016-2022 was hij promotieonderzoeker bij LUCAS, Leiden University Centre for the Arts in Society. Sinds 2006 is hij werkzaam als (senior)onderzoeker en docent aan de Hogeschool van Amsterdam. In 2009 ontving hij de Challenging Diversity Award van Zestor, het arbeidsmarkt- en opleidingsfonds van hogescholen, en ECHO, Expertisecentrum Diversiteitsbeleid.

Het merendeel van zijn werk is verbonden met zijn persoonlijke geschiedenis die in relatie staat tot sociaal politieke en maatschappelijk-culturele verbanden. Als cultuursocioloog houdt hij zich bezig met culturele identiteitsvraagstukken en migratie. Dit heeft geleid tot het centrale thema van zijn promotieonderzoek naar cultureel burgerschap. Naast onderzoeksgebieden in westerse samenlevingen analyseert hij regelmatig de Iraanse. Een groot deel van zijn werk over de Iraanse samenleving draait om politieke en culturele verhoudingen met als centraal thema het maatschappelijk pendelen tussen moderniteit en traditie van de laatste honderdvijftig jaar. Hij publiceert regelmatig op deze beide gebieden.

Naast zijn publicaties maakte hij in 2011 samen met filmmaker Jet Homoet de documentaire 'Dochters van Malakeh', die een goede inkijk geeft in de gespleten Iraanse samenleving.

Colofon

Balanceren tussen publiek en politiek

De competenties van de cultureel ondernemende professional en processen van burgerschapsvorming

Sharog Heshmat Manesh

ISBN 978 90 8560 185 2

NUR 740

THEMA JPVC

DOI 10.36254/978-90-8560-185-2

Vormgeving

Françoise Nick

Foto omslag

Compagnie Verticale Dansen (2008), fotograaf Lothar Steiner

Uitgever

Paul Roosenstein

Voor informatie over overige uitgaven van Uitgeverij SWP:

Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost

Telefoon: (020) 330 72 00

E-mail: klantenservice@mailswp.com

Internet: www.swpbook.com